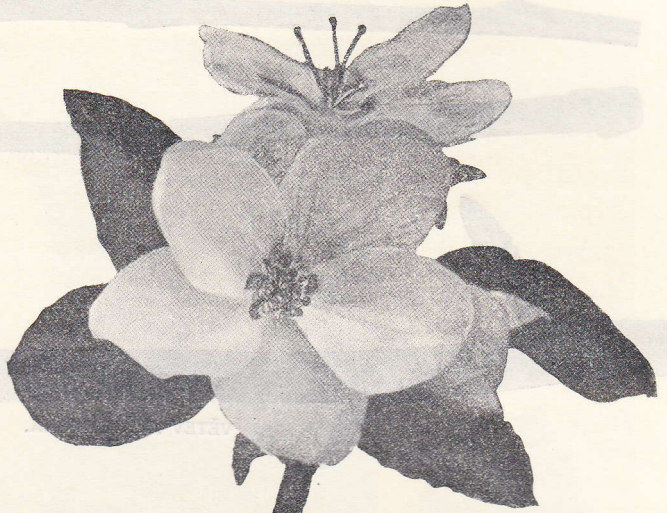

JAN ŘÍHA:
ČESKÉ OVOCE

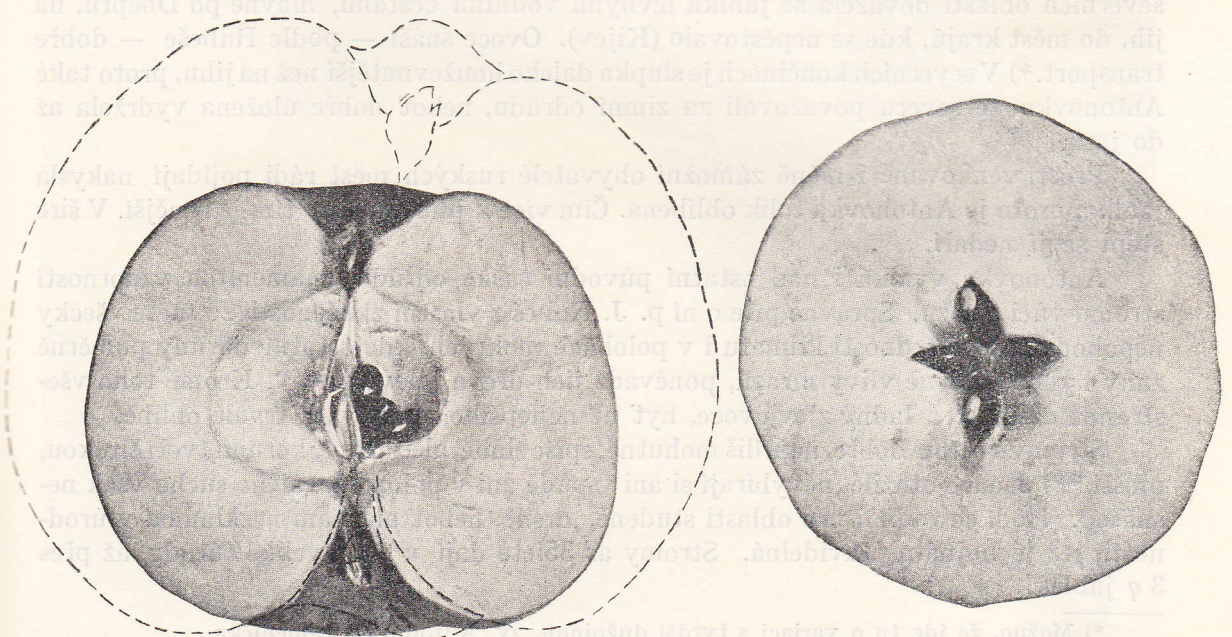
Dr. Ing. KAREL KAMENICKÝ;

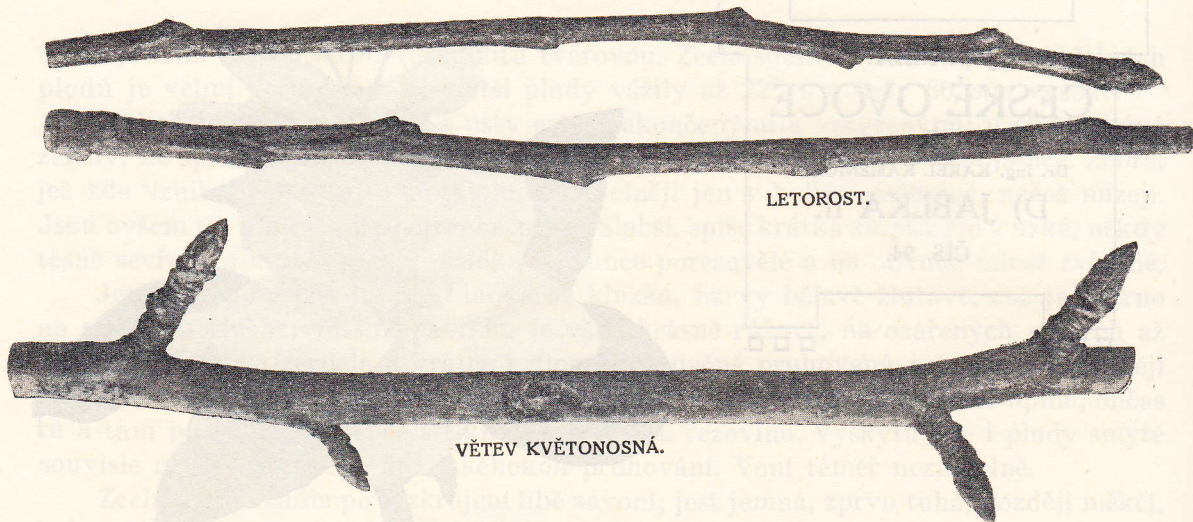
D) JABLKA II.

Čís. 94.

ANTONOVKA.

ANTONOVKA.

Původ a všeobecné poznámky. O prastaré domácí ruské „národní“ odrůdě Antonovce dovídáme se z původních ruských spisů ovocnických, že je odedávna rozšířena v sadech severního, středního i západního Ruska. Vlivem kultury, půdy a klimatu podléhalo toto jablko značným změnám. Přes Pobaltí šířilo se záhy — snad ze školek Wagnerových v Rize — jakmile zahraniční pomologové upozornili na vynikající vlastnosti stromu i ovoce, do ostatních končin Evropy, ač, jak pochopitelně, nedosáhlo vůbec nikde významu, jakému se těší — doufejme i dnes — ve své vlasti. Jeho pěstění v mimoruských zemích evropských omezuje se zpravidla na jednotlivé stromy v ovocných sortimentech, vyjímajíc menší sady tu a tam v Německu. V jižním Rusku jeho rozšíření oproti severu je skrovné, jelikož plody záhy tam moučnatější. Ostatně ze severních oblastí dovážela se jablka levnými vodními cestami, hlavně po Dněpru, na jih, do měst krajů, kde se nepěstovalo (Kijev). Ovoce snáší — podle Rubeše — dobře transport. *) V severních končinách je slupka daleko houževnatější než na jihu, proto také Antonovku ze severu považovali za zimní odrůdu, neboť dobře uložena vydržela až do jara.

Prostí venkované i méně zámožní obyvatelé ruských měst rádi pojídají nakyslá jablka, proto je Antonovka tolik oblíbená. Čím více k jihu Ruska, tím je ranější. V širé stepi se jí nedaří.

Antonovka vyniká i nad ostatní původní ruské odrůdy znamenitou vzdorností stromu vůči mrazu. Správně píše o ní p. J. Rubeš z vlastní zkušenosti, že snese všechny nepohody a výstřednosti klimatu i v polohách mokřích, kde ostatní odrůdy poměrně záhy hynou, hlavně vlivy mrazů, poněvadž jich dřevo „nevyzrává“. Kromě toho všestranná užítelnost a ladný zjev ovoce, byť ne nejlepšího, přispívá k trvalé oblibě.

Stromy rostou dobře, nepřilíš mohutně, spíše slabě, ale zdravě, korunu tvoří širokou, plošší. **) Jsouce otužilé, nevybírají si ani v půdě ani v poloze, trvalého sucha však nesnášejí. Hodí se tudíž i pro oblasti studené, drsné, neboť ani tam nezklamou v úrodnosti, jež je hojná a pravidelná. Stromy as 35leté dají v roce veliké úrody až přes 3 q jablek.

*) Možno, že jde tu o variaci s tvrdší dužninou, zv. Antonovka kamenička.

**) Celkem připomíná vzrůst jabloně Charlamowski.

Kamenický K. 1924 ČESKÉ OVOCE VI. Jablka II.

ANTONOVKA
АНТОНОВКА.

Ve školkách roste pravidelně; rovné, přímé kmeny vyhánějí větévky pravidelně a tvoří velmi snadno pěkné korunky.

Pro krsky doporučuje se šlechtiti Antonovku na duzen, nikoli na janče; tvary volně rostoucí jsou i zde výhodné.

Letorosty jsou značně silné, barvy pěkně čokoládové, často celé stříbřitě lesklé a jen u spodu ochmýřené.

Středně veliká oka sedí na patkách s výraznými, ač tupými žeběrky, z nichž střední záhy mizejí.

Květní pupence jsou malé, dlouze vejčité, až ostře zašpičatělé; kryjí je šupiny lehce ochmýřené a často nápadně červené. (Viz obraz.)

Listy jsou veliké, neobyčejně široce eliptické až okrouhle vejčité, s okrajem nestejněměrně ostře hluboko pilovitým. Palisty jsou malé, nitkovité. Řapík i hlavní nerv až ke špičce listové bývá začervenalý. Mírně zvlněná čepel sytě zelené barvy měřivá až 135 mm délky a 100 mm šířky. Olistění je husté. Příplodní listy jsou značně odlišné, hlavně velikostí.

Květ má ušty kališní dlouhé a úzké se začervenalými špičkami. Poupata mdle růžová na zakrytých partiích širožlutavě prozelenávají. Celkový vzhled bohatě v chomáčích kvetoucího stromu je zprvu bezvýrazně růžový, později v plném rozkvětu smetanově bělavý. Plátky korunní jsou široce vejčité, pěkně žilkované a lehounce růžově stíněny. Okraji se značně přesahují. Koruna měří 45—50 mm v průměru. Tyčinek je dvacet; délkou nitek dosahují pouze do poloviny čnělek, značně vysoko srostlých. Květy rozvíjejí záhy, v prvé dny jabloňového rozkvětu. (Viz obraz.)

Plody, znázorněné na barevné příloze, pocházejí se staršího krsku státních školek chlumeckých; představují ovoce běžné velikosti z přehojné úrody a zdobí velmi výstižně charakteristický tvar i barvu. Větší plody mají sympatický vzhled kalvilu, jsouce žebnaté a zhrnatělé; celý povrch bývá drobně zhrbolený. Mnohé plody jsou všelijak stlačené a většinou při temeni šikmo skosené. Veliké plody s krsků dosahují váhy až 200 g, i o něco více, průměrně vážívají asi 160—170 g; šířka kolísá od 75—85 mm, výška bývá až 74 mm i více. Ke kalichu se zúžují poněkud rychleji než ke stopce.

Kalich téměř zavřený, zřídka pootevřený, má ušty značně dlouhé, vztyčené, nepříliš hustě sestavené; jsou plstnaté, šedo zelenavé. Tkví v jamce velmi hluboké a sevřené, pěkně žebnaté. Žebra táhnou se zjevně přes celý plod, jež kalvilovitě hrnatí, až do stopečné jamky.

Stopka zpravidla krátká, dřevnatá je buď skryta v jamce stopečné nebo vyčnívá nad ni zcela nepatrně. Jamka stopečná je proti kališní širší, rovněž hluboká, žebnatá neb zhrbolená a paprskovitě porezavělá; někdy rez přestupuje přes zvlněný okraj jamky.

Slupka se leskne, je hladká až kluzká, pěkně slámově bílá, na slunci více žlutá až i oranžově nadechlá a poseta velmi jemnými rzivými, široce bíle vroubenými, na slunci růžovými tečkami. V obkališí bývá stříknuta čárkovitá rez. Slupka, zejména na plodech ze studenějších poloh, je značně silná a pevná, což prospívá trvanlivosti ovoce.

Plody voní v době zralosti velmi význačně a příjemně, pročež jsou velmi oblíbeny.

Číška je krátká a tupě kuželovitá; zejména u menších plodů sahá až k jadřinci.

Veliké plody mají jaderník s mírně dutou osou, do níž se otevírají pouzdra na stěnách natrhaná. Velmi četná, nestejná jádra bývají až po třech nad sebou v jediném pouzdru; některá jsou štíhlá, jiná nápadně baňatější. Na příčném průřezu plodu často se objeví křížek, svědčící o čtyřpouzdrém jadřinci. Svazky cévní, obklopující jadřinec, jsou zelenavé. (Viz obrázky.)

Dužnina zažloutle bělavá, též i čistě bílá, jest jemná, měkčí, mírně vonná, hojně šťavnatá, chuti libě sladce navinulé, dobré a příjemné, ač ničím nevynikající.

Ke sklizni ovoce dospívá u nás postupně od polou září, kdy nabývá výrazné, žluté barvy. Na Chlumecku se klidí kol 20. září. Některé plody lze hned spotřebovat, většina jich uzrává během října a hlavně v listopadu; dají se uchovat až do vánoc, ač většina od počátku prosince jeví sklon k moučnatosti.

Při význačnější úrodě — a ta je téměř stále — mnoho ovoce špatně se vyvine a rádo předčasně padá, zejména při náhlém náporu větru. Hodí se znamenitě pro všestranné kuchyňské použití, do vařiva, na kompoty, marmelády, ovocné šťávy i víno.

Naprostá otužilost vůči mrazům i vzdornost oproti nemocem, bohatá a stálá úroda, beznáročnost na půdu a polohu, vzhledné a hospodářsky cenné ovoce — toť jistě vlastnosti, které zasluhují povšimnutí pro drsnější polohy. Pro příznivější oblasti máme však odrůdy lepší. Užhorodský inspektorát ovocnictví navrhl Antonovku do tržního sortimentu pro Karpatskou oblast v Podkarpatské Rusi.

Špatné vlastnosti. Ovoce zralostí spadá do období, kdy mají jablka nejmenší cenu. Tvoří mnoho odpadu a nevydrží dlouho.

Literatura a synonyma. Ruská literatura: A. Bolotov: Opisanije jablok Dvoreniovskich sadov 1800. Krasnoglazov: Pravila sadovodstva 1842, Regel: Ruskaja pomologia 1869, Kasčenko: 12 jablok mojega sada 1875, Gibb: O plodach Rossii 1885, Kičunov: Plodovodstvo Koročanskago ujezda 1892, Djadjuša a Grebnický: Atlas plodov 1901, Rytov: Ruskija jabloki 1914, Usikov: Kratkaja pomologia 1903, Šreder: Ruskij ogorod, pitomnik i plodovyj sad 1907, Simirenko: Generalnyj katalog 1904 a Romer: Besedy po praktičeskomu plodovodstvu.

Ostatní: Thomas: Guide pratique str. 155 nezná ještě popisu, Jankowski: Sad i ogród owocowy, s fantastickým (Němci daným) synonymem Possart's Nalivia,*) Lauche: v doplňku díla Illustr. Handbuch der Obstkunde čís. 693, Pomologische Monatshefte 1883 str. 266, Deutsche Obstbauzeitung 1917 a 1918, Engelbrecht: Deutschland's Apfelsorten č. 150, časopis „Der praktische Ratgeber“ roč. 1920, 1921 a 1922 a j. V Ovocnických Rozhledech roč. XII. str. 89 popsána Rubešem.

Ze synonym uvéstí jest přizpůsobeniny: Antonowka, Antonuvka, Antonoufka.

Dodatek. Antonovek, podobně jako Titovek, je v Rusku mnoho. Všecky však, zdá se, jsou jen botanickými variacemi původní, zde popsané odrůdy. Jsou to: A. kurská (A. kurskaja), nejlepší ze všech, A. stepní (stepnaja), A. zelená (zelenaja), A. tulská (tulskaja) je drobná, A. vosková (voskovaja), A. zurovka, A. polská (polskaja), A. kijevská (kjevskaja), A. kamenička, vhodná k transportu, nejtrvalejší, a A. těžká (poloturofuntovaja), jež je vlastně pouze křížencem Antonovky.

V soupise jabloní Státního pomologického arboreta dáno Antonovce č. 117; Antonovka kamenička má č. 794 atd.

*) U nás totožnost dosud nezjištěna; Němci ji hájí.